

Taantumien hoito: työllisyyteen liittyvät julkiset aloitteet EU:n jäsenvaltioissa ja Norjassa

Tiivistelmä

Johdanto

Euroopan taloudella on edessään taantuma, jota koko maailmassa pidetään syvimpänä ja laajimpana taantumana toisen maailmansodan loppumisen jälkeen. Euroopan unioni sekä yksittäiset jäsenvaltiot ovat vastauksena ottaneet käyttöön ja/tai hyväksyneet monia julkisia välineitä tukeakseen taloutta ja työmarkkinoita.

Tässä European Restructuring Monitor -keskuksen (ERM) laatimassa raportissa annetaan järjestelmällinen yleiskatsaus vuoden 2009 huhti-toukokuuhun mennessä EU:n jäsenvaltioissa ja Norjassa toteutetuista tai suunnitelluista julkisista aloitteista, joilla pyritään käsittelemään nykyistä taantumaa. Se perustuu keskuksen yhteyshenkilöverkoston antamiin tietoihin ja sen omaan tutkimukseen. Huomioon otetaan ainoastaan ne välineet, joilla keskitytään työllisyyden säilyttämiseen tai luomiseen ja/tai tulotuen tarjoamiseen työvoimalle. Tavoitteena on pikemminkin korostaa jäsenvaltioissa ja Norjassa käyttöön otettuja erilaisia lähestymistapoja kuin antaa tyhjentävä luettelo kaikista täytäntöönpannuista aloitteista.

Toimia koskeva konteksti

Euroopan komissio julkaisi marraskuussa 2008 Euroopan talouden elvytysuunnitelmansa, jonka tarkoituksena oli laatia "suunnitelma siitä, miten talouskriisiin voitaisiin vastata määrätietoisin ja koordinoituihin toimin". Suunnitelmaa esitellessään Euroopan komission puheenjohtaja José Manuel Barroso kirjoitti, että hän oli tyytyväinen nähdessään, että "EU:n toimia varten sovitut yhteiset periaatteet ovat innoittaneet jäsenvaltioiden hallituksia niiden toimissa oman tilanteen parantamiseksi". ERMin analyysissä tutkitaan sekä EU:n jäsenvaltioiden toteuttamien toimenpiteiden laajaa kirjoa että esiin nousevia yleisiä piirteitä.

Suurin osa jäsenvaltioista on luonut nykyisen taantumien käsittelemiseksi kattavan "kriisintorjuntapakettin", joka

sisältää erilaisia välineitä ja rahastoja nykyisestä tilanteesta johtuvien talouteen, rahoitukseen, työllisyyteen ja yhteiskuntaan liittyvien ongelmien selvittämiseksi. Käytännön lähestymistapa, joka on otettu käyttöön yritysten ja yksittäisten henkilöiden tukemiseksi taloudellisen taantumien aikana, vaihtelee kuitenkin ympäri Eurooppaa. Tietyt tyyppisiä välineitä ja kohderyhmiä korostetaan eri tavoin, ja samaa toiminta-alaa käsittelevien toimenpiteiden erityinen rakenne voi vaihdella.

Vaikka on myös laajalti tunnustettu, että työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulla on olennainen osa taantumaa nujertavien oikeudenmukaisten ja osallistuvien järjestelyiden takaamisessa, työmarkkinaosapuolten osallistuminen taantumaa koskevien toimenpiteiden kehittämiseen ja täytäntöönpanoon vaihtelee ympäri Eurooppaa sen osalta, millä tasolla ja miten laajalti ne otetaan mukaan toimien suunnitteluun.

Tärkeimmät tulokset

Jäsenvaltioiden ja Norjan työllisyyteen liittyvillä toimenpiteillä taantumien torjumiseksi ei vain auteta välttämään joukkoirtisanomisia vaan myös vähennetään mahdollisimman paljon yritysten irtisanomisiin ja rekrytointiin tai uudelleenrekrytointiin liittyviä kustannuksia. Niillä lievennetään siten kriisin työmarkkinavaikutuksia ja sosiaalisia vaikutuksia työvoimaan ja helpotetaan sopeutumista yritysten tasolla. Samalla niihin sisältyy keskipitkän ja pitkän aikavälin näkökulma, mukaan luettuna investoinnit inhimilliseen pääomaan ja yrityskohtaisten taitojen turvaaminen.

Laajimmalle levinneet julkiset aloitteet voidaan luokitella karkeasti kolmeen ryhmään:

- työllisyyden säilyttämistä koskevat toimenpiteet, jotka ovat luonteeltaan "ehkäiseviä", koska

niiden tavoitteena on pitää ihmiset työllistettyinä esimerkiksi tukemalla yrityksiä tai antamalla tulotukea niille työntekijöille, jotka ovat hyväksyneet palkkojen leikkaukset turvatakseen työpaikkansa

- työllisyyttä luovat toimenpiteet, jotka perustuvat työttömyydestä työllisyyteen siirtymistä edistäviin välineisiin ja joissa keskitytään yksittäiseen työnhakijaan
- yksittäisiä ihmisiä irtisanomistapauksissa tukevat aloitteet, jotka koskevat työttömien ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien ihmisten tulotukea.

Esimerkkejä työllisyyden säilyttämistä koskevista toimenpiteistä ovat tuki työajan lyhentämiselle tai tilapäisille lomautuksille, tuki henkilöstön koulutustoimille tai välillisten palkkakustannusten vähentäminen tai lykkääminen. Tähän luokkaan kuuluu myös suora ja välillinen yritystuki. Monet jäsenvaltiot ovat hyväksyneet tai ottaneet käyttöön työajan lyhentämistä tai tilapäisiä lomautuksia koskevia aloitteita, ja tavallisesti työmarkkinaosapuolet osallistuvat niihin jossakin määrin. Useimmat välineet kattavat kaikki taloudellisen toiminnan alat, mutta joissakin säännöksissä keskitytään haavoittuviin aloihin. Työajan lyhennysten osalta taloudelliseen tukeen oikeutetun työntekijän määritelmä vaihtelee myös, sillä joskus väliaikaiset tai osa-aikaiset työntekijät sisällytetään siihen. Rahallisella tuella voidaan alentaa palkkakustannuksia ja/tai parantaa sosiaaliturvaa. Muiden koulutusta koskevien säännösten lisäksi jotkin maat yhdistävät koulutustoimenpiteet lyhennetyt työajan tukeen, millä pyritään parantamaan työntekijän työllistettävyyttä. Viimeksi mainittu koulutus on kuitenkin todennäköisesti lyhytaikaista ja siksi sen tehokkuus saattaa olla rajallista. Työnantaja ei lisäksi välttämättä ymmärrä lisäarvoa investoinnista taitojen kehittämiseen, jos on epäselvää, pysyvätkö työntekijät hänen palveluksessaan ja miten kauan.

Työllisyyttä luoviin toimenpiteisiin kuuluu toimia, joilla työvoiman kysyntä ja tarjonta saadaan kohtaamaan, kannustimia yhtiöille lisähenkilöstön palkkaamiseksi, koulutusta, liikkuvuuden tukemista ja tukea itsenäiselle ammatinharjoittamiselle. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen tarkoittaa avointen työpaikkojen aktiivista etsimistä ja niiden tarjoamista sopiville ehdokkaille, neuvojen antamista työnhakijoille ja heidän valmistelemistaan työn hakemiseen. Joissakin maissa korostetaan yksilöllistä palvelun tarjontaa ja kohteena saattavat olla tietyt

haavoittuvat ryhmät tai alat. Nykyisen luottolaman aikana rahoitustuki – välillisten palkkakustannusten vähentämisen, palkkatuen tarjoamisen tai rahoituksen saatavuuden helpottamisen muodossa – on tärkeä kannustin, jolla edistetään työpaikkojen luomista, itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ryhtymistä tai yritysten perustamista.

Tulotukea koskevilla toimenpiteillä viitataan pääasiassa työttömyystukea koskevien sääntöjen tarkistamiseen, yleensä tukikelpoisuuden, tuen määrän ja keston osalta. Jotkin hallitukset ovat myös tarjonneet apua asuntolainojen takaisinmaksussa.

Poliittiset osoittimet

- Valtion tuki työllisyyden säilyttämiselle ja luomiselle on säilytettävä silloinkin, kun taloudelliset tunnusluvut paranevat.
- On tärkeää korostaa kasvua tukevia toimia, joilla säilytetään ja luodaan työllisyyttä. Näitä ovat koulutus, tutkimus ja kehitys, innovaatiot, investointi ja rahoituksen saatavuus.
- Pankkien rakenneuudistus pitäisi panna täytäntöön nopeammin.
- Työllisyyden pitäisi olla tilapäistä, sitä pitäisi soveltaa koko talouteen ja siinä pitäisi keskittyä työntekijöiden pitämiseen työssä eikä niinkään irtisanomisiin ja uudelleenkoulutukseen.
- Hallitusten pitäisi vahvistaa työttömien toimeentuloturva koskevia toimenpiteitä, kuten työttömyystukea, toimeentulotukea ja eläkkeitä.
- Rakenneuudistuksen pitäisi olla ehtona perinteisillä aloilla toimivien suuryritysten tukemiselle.
- Pelkästään taloudelliseen kasvuun tai työmarkkinoihin keskittyvien erillisten välineiden sijasta tulisi suosia kattavia kriisipaketteja.
- Kansallisten sidosryhmien hyvä yhteistyö ja koko EU:n koordinoitu lähestymistapa ovat tärkeitä.

Lisätietoja

Raportti *Tackling the recession: Employment-related public initiatives in the EU Member States and Norway* saatavilla internetissä osoitteessa: <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn0907020s/index.htm>

Irene Mandl, Research Manager (with Lidia Salvatore)
ima@eurofound.europa.eu